

Reproduïm ací els articles que sobre poesia Foix publicà a «La Publicitat» l'any 1933. Es tracta de textos importants perquè ens ajuden a comprendre l'evolució de les idees de Foix respecte d'aquest tema. Al primer article ens apareix un Foix que ja comença a trobar l'eixida al dilema plantejat a «Monitor» el 1921: donar-se al gust modern, internacionalista, o acatar les exigències conjunturals, nacionals, de la societat catalana. La irrupció del superrealisme a l'escena pública aportarà una dada nova a aquest dilema. Però la distinció entre un superrealisme estàtic (Eluard – Chirico) i un superrealisme dinàmic (Tzara – Dalí) li permetrà de trobar en el grup Eluard – Chirico unes tendències que li deixaran mantenir el contacte amb el passat i amb els aspectes fonamentals de la tradició racionalista. D'aquesta manera superarà la crisi produïda pel dadaisme, massa perillósament rupturista. Però així també posarà les bases de la concepció antihistoricista de la poesia i de l'art en general, concepció que quedarà fixada a *Poesia i Revolució* i recalçada a «*En versos ben tallats i arrodonida l'estrofa...*» dels «Quaderns de Poesia».

El segon text que posem de nou a l'abast del públic és una mica posterior al primer. Amb ell participa en una discussió que durant aquell temps convocà un bon sector de poetes catalans (Riba entre altres). Per a Foix, el fet d'arreglar-se un escriptor a un moviment extrapoètic comporta gairebé necessàriament la producció d'una obra «literària», però no pas «poètica». És de fet la conseqüència pràctica de la idea expressada a l'article anterior. Amb això esquivarà el perill del pamfletisme, però també el de la inhibició que dona al buit. Car en el fons d'aquestes reflexions hi ha un replantejament radical de la pregunta que no cessa i que cada poeta, a la seva mesura (això és, a la mesura que li dicta el seu temps), ha de formular de cap i de nou: què és la poesia?

ETERNITAT DE LA POESIA

[Diumenge, 12 de març, 1933]

Quan els fulls oficials eleven a la categoria de personatges els més destacats dels energúmens del país, ¿quin paper escau a filòsofs i a poetes sinó el del personatge metafísic que es refugia en la seva pròpia ombra per cercar-hi la frescor dels segles? Filosofar és alliberar-se: dels pitagòrics als estoics, d'Heràclit a Hegel, de Sòcrates a Spinoza. «Filosofia és llibertat» diuen els uns i, *eternitat*, reprenen els altres. Com la Poesia, com la Religió, en pocs dies el tema «poesia» ha estat tractat amb insistència. Ací i qui sap a on. No fa gaires setmanes, un diari francès fet molt de cara al públic —«L'intransigeant»— demanava que cada vuit dies els actors de teatre francès, en els entreactes, recitessin poemes triats. Ho titulava: *Tornada a la poesia*. És un senyal. Un de tants senyals. Tomàs Garcés, dijous passat, posà el tema de l'eternitat de la poesia amb clara eloqüència. Les seves suggestions, favorables o adverses a la nostra posició personal —són tantes!— ens permetran de referir-nos-hi, i, amb insistència, més d'una vegada.

[14 de març, 1933]

«¿Per què aplaudim l'esclava etiop i xiulem la blanca Filis?»
Haviem preguntat si fa no fa alguna vegada.¹

Sota la clàmide o sota el barnús, l'home és afectat per les mateixes passions. Si pugna per alliberar-se'n, heu-vos-el ací, tot d'una, filòsof. Pitàgores, Epíctet, Sèneca i Sant Agustí cerquen idèntiques regles de conducta per alliberar l'home d'aquelles i la voluptat, la còlera i la vanaglòria són considerades enemigues de la llibertat de l'ànima. Les lleis de la raó són, per als moralistes, eternament, les mateixes, i Marc Aureli i Spinoza «sia la mort una extinció», «una absorció» o el pas d'una vida a l'altra, hi preparen l'ànima amb aquests sols ornaments: la simplicitat, la modèstia i la indiferència. «Tot és sotmès a les lleis de Déu», retreu, d'un poeta llatí, Marc Aureli. «Obeeix-les». És en interpretar aquesta submissió que els homes deliberen en camps adversos: aquells, segons el mot de Plató, «aptos a contemplar la immensitat dels temps i el conjunt dels éssers», s'alliberen del vertigen terrestre pel culte de la raó i de la virtut: aquells altres, positivistes –realistes i idealistes– tot el preu de llur viure el donen a l'acció de cara a la matèria o abismats a les pregonesses més tenebroses de l'esperit. Per als uns l'eternitat és una suma d'unitats que es reproduïxen idèntiques a través dels segles; per als altres, en cada moment del present, el més efímer, l'eternitat es renova original i diversa.

1. Referència al paràgraf, que transcrivim, d'*Algunes consideracions sobre la literatura i l'art actuals* de «L'Amic de les Arts» n. 20: «Xiulem, malgrat de nosaltres mateixos, l'Anadiòmena si gosa eixir nua damunt les taules, i aplaudim, malgrat de nosaltres mateixos, la més deforme de les seves esclaves etiopes». (Nota de l'editor).

[15 de març, 1933]

I els poetes? ¿Hi ha una «lei eterna» a la qual sotmeten llur lirisme o bé, amadors del present, recerquen només el pintoresc, o es lliuren, incurosos, a l'aventura? Millor: ¿Hi ha una llei de lirisme, idèntica a tots els temps, renovada periòdicament o inèdita a cada instant fugaç? L'hàbil Garcés ha intentat, no pas en va, de cercar aquella llei. No us esvereu del mot: és una llei de romanticisme per la qual el «comprendre» (I) de la raó és completat –o precedit!– per la «coneixença» (I) de la inspiració. (No us esvereu, tampoc, del mot).

La joia i la malenconia són idèntiques a través dels temps. Si apliqueu, aguts, als vostres sentits, damunt els més fòssils dels clàssics, descobrireu clars de lluna mòrbids i ritmes inèdits de saxofon. (I) «comprendre», això és: «penetrar per la intel·ligència»: «conèixer», això és: «coneixença immediata».

[16 de març, 1933]

Hi ha –s’ha dit– una lírica objectiva i una lírica irracional; hi ha un romanticisme estàtic i un romanticisme dinàmic (com hi ha, tot i l’absurditat de l’expressió, un superrealisme estàtic –Chirico, Eluard– i un superrealisme dinàmic –Dalí, Tzara–). Si voleu, un irrealisme objectiu i un irrealisme còsmic. Recordem que Joaquim Folguera, en presentar uns poemes juvenívols signats J.V. Foix («La Revista», 1917) cregué descobrir-hi un «averroisme» poètic: la raó i el lirisme s’hi debaten per a heure-hi cadascun la primàcia. Més concretament: un irrealisme crític equidistant de la mística de l’irracional i de l’obsessió plàstica del banal. Un fenomen molt 1918. [Es reprendrà? L’experiència en el fracàs dels dos idealismes: patriòtic i social (recordem que a la URSS l’han defensada, malgrat el marxisme, els idealistes o «poetes de l’absolut», malgrat constatar que les Pàtries són, a hores d’ara, uns Estats en armes i que Rússia ha esdevingut, contra la previsió idealista, a la vegada, una Pàtria i un Estat militaritzats), ¿no accelerarà la reincorporació d’aquella a la falanx dels cercadors de la crítica pura i de la lírica pura?] Si Ovidi, oh amable Garcés, fou ja, pràcticament, un exiliat, ¿no deu ser que la natura del poeta ja és eternament una natura en exili?

[17 de març, 1933]

Tots coneixem la definició lucreciana dels «simulacres». Pocs han sabut, com Dalí, de fixar-ne damunt la tela. Tots dos, el poeta i el pintor, protegeixen llur posició espiritual amb el nom d'un filòsof grec. Lucreci, Epicur (o Demòcrit); Dalí, Heràclit. Per error: puix que el coneixement del món per les aparences és més aviat doctrina pitagòrica i el lirisme dels millors del seu grup és d'un panteisme antiidealista. Les aparences, o simulacres, són, més que l'altra realitat, l'única realitat. Si entre uns i altres hi ha divergència és en llur posició davant el materialisme: materiatistes els uns i metafísics els altres. La lírica irrealista moderna, en pintura i en poesia, no és per ventura una manifestació dins l'atomisme modern de l'etern espiritualisme, «refoulé»?

POESIA I CONEIXENÇA

[26 d'abril, 1933]

Hi ha un corrent molt favorable a considerar la poesia com una operació experimental per arribar a la coneixença. Molts de poetes, doncs, fins ara vexats, veuran reivindicada llur obra; molts de retòrics que fins ara havien ocupat el lloc d'aquells hauran de cedir llurs possessions. La confusió entre retòrica i poesia no serà possible. («Retòrica» –diu Ramon Llull [*Doctrina pueril*, cap. 73; pf. 18]– és parlar bellament e ordenadament, per la qual són agradablement ordenades paraules e per la qual hom és exoït moltes de vegades»). La fe de coneixença és fe de poeta. L'operació a la qual es lliura és operació d'amor. Ja no som sols a fer aquestes constatacions. A la retòrica França, on hom ha pretès ignorar Rimbaud i Lautréamont, la reivindicació del poeta és cada dia més freqüent. On algunes publicacions literàries admeten ja certes distincions. Rolland de Reneville acaba d'escriure: «el poeta formula el seu somni a la manera segons la qual l'absolut en somia. Tenim el dret d'esperar que l'estudi de les condicions de l'art poètic ens permetrà de comprendre per analogia el mecanisme pel qual hi ha una relació permanent entre el microcosme i el macrocosme. I per bé que no podem pretendre guardar l'absolut amb la nostra consciència, i conservar la nostra personalitat davant seu, ens caldrà recordar sovint que 'Igualar és comprendre'. Puix que el poeta és verament aquest Prometeu, robador de foc, que dona la llum al seu món, seguim-lo en les seves operacions màgiques i intentem treure de la seva experiència els ensenyaments que conté».

SOBRE LITERATURA
RETÒRICA I POÈTICA

[18 d'octubre, 1933]

La confusió entre aquests dos conceptes ha estat, sovint, remarcada. Molts de retòrics són, injustament, anomenats poetes. Poesia és, però, creació. Ni el retòric, ni l'acadèmic no poden considerar-se com a tals, poetes, per justa que sigui la versificació. Per original que sigui el sistema. L.d.G. Frick és del mateix parer. La majoria dels anomenats poetes francesos d'avui són uns hàbils pastitxadors: de Malherbe, de Ronsard, d'Hugo, de Delille, de Baudelaire, de Verlaine, de Mallarmé («per no esmentar Rimbaud, l'Excepcional»). Molts manllevem, com els nostres floralistes, a la llatinitat pseudoclàssica i a l'Edat Mitjana. «La poesia de creació és una raresa, tot i ésser l'única que veritablement pot comptar.» Tota la resta és retòrica. «La poesia només val en tant que és proferida per una veu única que reuneix la profunditat, la puresa, l'encís i l'originalitat. Sinó, val menys que la prosa corrent, que almenys interessa en tant que aporta un fet, un document, una simple anècdota». Massa retòrics i pocs poetes. D'ací la malfiança dels lectors.